

שמות פרק י"ד

(ל) וַיֹּשַׁע יְקֹנָק בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵעַל שַׁפְּתֵי הַיָּם: (לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְקֹנָק בְּמִצְרַיִם וַיֵּיָרֵאוּ הָעָם אֶת יְקֹנָק וַיֶּאֱמִינוּ בַּיְקֹנָק וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ:

שמות פרק ג'

(טו) וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְקֹנָק אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דֹּר: (טז) לָךְ וְאַסַּפְתָּ אֶת זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְקֹנָק אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר פְּקֹד פְּקֹדֹתַי אֶתְכֶם וְאֶת הָעֲשׂוּי לְכֶם בְּמִצְרַיִם: (יז) וְאָמַר אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִי וְהַחֲוִי וְהַיְבוּסִי אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (יח) וְשָׁמְעוּ לְקוֹלִי וְבָאתִי אֶתְּהַלֵּךְ וְזַקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו יְקֹנָק אֱלֹהֵי הָעֶבְרָיִים נִקְרָה עֲלֵינוּ וְעַתָּה גִלְכָה נָא דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָר וְנִבְחָה לִיקְנֹק אֱלֹהֵינוּ: (יט) וְאָנֹכִי יֹדְעִתִּי כִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בִיד חֲזָקָה: (כ) וְשָׁלַחְתִּי אֶת יָדִי וְהִפִּיתִי אֶת מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאֶחְרִי כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם: (כא) וְנִתְּתִי אֶת חוֹ הָעָם הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהִיָּה כִּי תִלְכוּן לֹא תִלְכוּ רִיקָם: (כב) וְשָׁאַלְהָ אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשָׁמְתֶם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בָּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת מִצְרַיִם:

רש"י
(לא) **את היד הגדולה** - את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא. והרבה לשונות נופלות על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

רש"י
(טו) **זה שמי לעלם** - חסר וי"ו, לומר העלימהו, שלא יקרא ככתבו: **וזה זכרי** - למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר (תהלים קלה יג) ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור: (טז) **את זקני ישראל** - מיוחדים לשיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ששים רבוא: (יח) **ושמעו לקולך** - מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו וקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים. יעקב אמר (בראשית נ כד) ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם (בראשית נ כה) פקוד יפקוד אלהים אתכם: [**אלהי העבריים** - יו"ד יתירה רמז לעשר מכות]: **נקרה עלינו** - לשון מקרה וכן (במדבר כג ד) ויקר אלהים, (שם טו) ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתנו הלום: (יט) **לא יתן אתכם מלך מצרים להלך** - אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: **לא יתן** - לא ישבוק, כמו (בראשית כ ו) על כן לא נתתיך, (שם לא ז) ולא נתנו אלהים להרע עמדי, וכולן לשון נתינה הם. ויש מפרשים ולא ביד חזקה ולא בשביל שידו חזקה, כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו', ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחיליה תקיף, משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי: (כב) **ומגרת ביתה** - מאותה שהיא גרה אתה בבית: **ונצלתם** - כתרגומו ותרוננו. וכן (שמות יב לו) וינצלו את מצרים, (שמות לג ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים, והנו"ן בו יסוד. ומנחם חברו במחברת צד"י עם (בראשית לא ט) ויצל אלהים את מקנה אביכם, (שם טז) אשר הציל אלהים מאבינו. ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם אלא בלשון ונפעלתם, כמו (דברים כח סג) ונסחתם מן האדמה, (ויקרא כו כה) ונתתם ביד אויב, (שם יז) ונגפתם לפני אויביכם, (יחזקאל כב כא) ונתכתם בתוכה, (ירמיהו ז י) ואמרתם נצלנו, לשון נפעלנו. וכל נו"ן שהיא באה בתיבה לפרקים ונופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם תנקד בשו"א בחטף, כגון (בראשית מה יט) ונשאתם את אביכם, (במדבר לב כט) ונתתם להם את ארץ הגלעד, (בראשית יז יא) ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נצול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, כפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו (במדבר כ ח) ודברתם אל הסלע, (יחזקאל מה כ) וכפרתם את הבית, (דברים יא יט) ולמדתם אותם את בניכם:

שמות פרק ד'

(א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֶאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֵי יְקֹנָק: ... (ה) לְמַעַן יֶאֱמִינוּ כִּי נִרְאָה אֱלֹהֵי יְקֹנָק אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ... (ח) וְהִיָּה אִם לֹא יֶאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל הָאֶתְרֹן: (ט) וְהִיָּה אִם לֹא יֶאֱמִינוּ גַם לְשִׁנֵּי הָאֶתְרוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלִי וְלִקְחַת מִמִּימֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכֶת הַיְבֵשֶׁה וְהִיוּ הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיָּאֵר וְהִיוּ לְדָם בַּיְבֵשֶׁת:

רש"י
(ח) **והאמינו לקל האת האחרון** - משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך, שכבר למדו בכך שהמדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואבימלך בשביל שרה: (ט) **ולקחת ממימי היאור** - רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם: **והיו המים וגו'** - והיו והיו שתי פעמים. נראה בעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביבשת, שומע אני שבידו הם נהפכים לדם ואף כשירדו לארץ יהיו בהוייתן, אבל עכשיו מלמדנו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת:

רמב"ן

(ה) **למען יאמינו כי נראה אליך** - פתרונו שיאמינו בעשותך כן לפניכם, ויקצר הכתוב בזה כי ידוע כי על מנת שיעשה כן לפניכם ויאמינו בו יראנו נפלאות:

ליקוטי הלכות חו"מ הלכות פקדון הלכה ה

[ז] וְכַל זֶה זֹכֵיךְ עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה עַל פְּגַם אֲמוּנַת חַכְמִים שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִדוֹן בְּמוֹתְרוֹת עַד שֶׁהַעֲשָׂנִים סְרוּחִין עוֹלִין אֶל הַמַּח וּמַעְקֵמִין וּמְסַבְּבִין אֶת מַחוּ וְכוּי שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַקְּלֻקּוּלִים שֶׁזֶה עֵקֶר בְּחִינַת גְּלוּלֵי מִצְרַיִם שֶׁאֵנוּ עוֹסְקִין לְטַהֵר עֲצָמֵנוּ מֵהֶם בְּכָל יְמֵי הַסְּפִירָה, כִּי כָּל גְּלוּת מִצְרַיִם הָיָה עַל יְדֵי חֲטָא אֲדָם הָרָאוּשׁוֹן כִּיְדוּעַ שֶׁפָּגַם בְּאֲמוּנָה, כְּמוֹבָא. וְעֵקֶר הַפְּגָם הָיָה בְּבַחֲנֵינָת אֲמוּנַת חַכְמִים, כִּי אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נִבְרָא יְחִידִי וְלֹא הָיוּ אָז עַדִּין חַכְמִים בְּעוֹלָם כִּי אִם הוּא לְבַדּוֹ, אִף עַל פִּי כֵּן הָיָה צְרִיךְ בְּיוֹתֵר לְאֲמוּנַת חַכְמִים, דְּהֵינּוּ לְהֶאֱמִין בְּעֲצָמוֹ וְכַמְבָּאָר בְּהַתּוֹרָה הַנִּי"ל שֶׁכְּשֶׁאֵין מְאֲמִינִים בְּעֲצָמוֹ הוּא בְּחִינַת פְּגַם אֲמוּנַת חַכְמִים וְכֵן מְבָאָר בְּסִימָן פּו בְּלִקוּטֵי תַנְיִנָא עַל פְּסוּק מְקַצֵּר רוּחַ וּמַעֲבֵדָה קְשָׁה, כִּי אִם הָיָה הָאָדָם מְאֲמִין בְּעֲצָמוֹ שֶׁנִּשְׁמַתּוֹ גְּבַה מְאֹד מְאֹד, כִּי אֶפְלוּ הַנְּשֻׁמָּה שֶׁל הַפְּחוּת שֶׁבִּישְׂרָאֵל גְּבַה מְאֹד וְבוּ תְלוּיִין כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, בְּוֹדָאֵי לֹא הָיָה עוֹבֵר שׁוּם עֲבָרָה וְלֹא הָיָה פּוֹגֵם שׁוּם פְּגָם, בְּפִרְט אֲדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁהָיָה יְחִידִי שֶׁאֶפְלוּ הָיָה כָּל אֲמוּנַת חַכְמִים רַק בְּבַחֲנֵינָה זֹאת. כִּי אֲנַחְנוּ צְרִיכִים אֲמוּנַת חַכְמִים בְּכָל הַבְּחִינּוֹת הַמְבֻאָרִים שָׁם, לְהֶאֱמִין בְּצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וְלְהֶאֱמִין בְּחֶבְרִי וּלְדַבֵּר עִמּוֹ בִּירְאֵת שְׂמִים בְּבַחֲנֵינָת אֲזוּ נִדְבְּרוּ יְרָאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר וְכוּי. כִּי בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ נִקְדָּה טוֹבָה שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדִיק. וְבוֹיֹתֵר צְרִיךְ לְהַתְחַזֵּק וְלְהַתְגַּבֵּר לְהֶאֱמִין בְּעֲצָמוֹ, לְהֶאֱמִין שֶׁגַם מֵעַתְּ עַבּוּדְתּוֹ וְעַסְקוֹ בְּתוֹרָה יִקָּר מְאֹד אֶצְל ה' יִתְבָּרַךְ, בְּפִרְט מַה שֶׁזָּכָה לְהַתְקַרֵּב לְצַדִּיקִים וְכִשְׂרִים אֲמִתִּיִּים לְהֶאֱמִין בָּהֶם שֶׁזֶה יִקָּר מְאֹד מְאֹד אֶצְל ה' יִתְבָּרַךְ, כִּי אֶפְלוּ אִם יֵאֱמִין בְּה' יִתְבָּרַךְ וּבְצַדִּיקִים וּבְחֶבְרִיּוֹ הַכְּשָׂרִים שֶׁכֻּלָּם צַדִּיקִים, אֲבָל אֵינוּ מְאֲמִין בְּעֲצָמוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁאֵינוּ מְאֲמִין שֶׁאֲמוּנַתּוֹ שֶׁמְאֲמִין בְּחַכְמִים אֲמִתִּיִּים וְכוּי יִקָּר מְאֹד מְאֹד, גַּם זֶה פְּגַם אֲמוּנַת חַכְמִים וּבְאִפְסָן אֶחָד פְּגַם הַזֶּה גְּרוּעַ מֵהַכֹּל, כְּאֲשֶׁר מְצוּי נִגַע הַמְּסַפַּחַת הַזֹּאת בְּכַמָּה בְּנֵי אֲדָם שֶׁהֵם כְּשָׂרִים קָצָת וּמִתְחִילִים לְהַתְקַרֵּב לְאֲנָשֵׁי אֱמֶת לְחַכְמִים וְכִשְׂרִים אֲמִתִּיִּים, אֲבָל אוֹמְרִים עַל חֶבְרִיָּהּ הֵם בְּוֹדָאֵי כְּשָׂרִים וְצַדִּיקִים, אֲבָל מַה מוֹעִיל לִי כִּי אֲנִי יוֹדַע חֲסְרוֹנִי בְּנַפְשִׁי שֶׁאֲנִי מְלֵא חֲטָאִים וְעוֹנוֹת וּפְגָמִים וְעַל יְדֵי זֶה נוֹפֵל חֵס וְשְׁלוֹם, וּמִתְרַחֵק לְגַמְרֵי חֵס וְשְׁלוֹם וְנוֹפֵל מֵאֲמוּנַת חַכְמִים לְגַמְרֵי עַד שֶׁהֲרֵבָה נַעֲשׂוּ מִתְנַגְדִּים וְחוֹלְקִים עַל יְדֵי זֶה. נִמְצָא שֶׁכָּל פְּגָמוֹ בְּאֲמוּנַת חַכְמִים, עַל יְדֵי שֶׁלֹּא הֶאֱמִין בְּעֲצָמוֹ, כִּי מִי שֶׁרוּצָה לְחוּס עַל חֲזוֹן צְרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבָּרַךְ עַד שֶׁיִּתְחַזֵּק בְּאֲמוּנַת חַכְמִים כָּל כַּף עַד שֶׁיֵּאֱמִין גַּם בְּעֲצָמוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁיֵּאֱמִין בְּגִדְל כַּח צְדִיקְתָּם שֶׁל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים עַד שֶׁבְּוֹדָאֵי יִתְקַנּוּ גַם אוֹתוֹ וְיַעֲלוּ אוֹתוֹ מַעֲלָה מַעֲלָה אִם יֵאָחוּז עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת דְּבוּק בָּהֶם כָּל יְמֵי חַיָּו, כִּי אֲמוּנַתּוֹ בְּעֲצָמָה שֶׁמְאֲמִין בְּהַצַּדִּיקִים וּמִתְקַרֵּב אֲלֵיהֶם יִקָּר מְאֹד מְאֹד, כִּי אֲמוּנָה הוּא רַק בְּדַבֵּר שֶׁאֵין מְבִינִים בְּשִׁכְל, כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר בְּמִקּוּם אַחֵר. וְעַל כֵּן צְרִיךְ לְהֶאֱמִין בְּעֲצָמוֹ בְּאֲמוּנָה אִף עַל פִּי שֶׁלְפִי שֶׁכָּלוּ וַיִּדְעוּתּוֹ בְּעֲצָמוֹ הוּא רְחוּק מְאֹד מֵה' יִתְבָּרַךְ, אִף עַל פִּי כֵּן צְרִיךְ לְהֶאֱמִין בְּאֲמוּנָה שֶׁגַם מֵעַתְּ הַנִּקְדוּת הַטּוֹבוֹת שֶׁבוּ יִקָּרִים מְאֹד אֶצְל ה' יִתְבָּרַךְ וְכִאֲשֶׁר הִבְנִיתִי כָּל זֶה מִשִּׁיחַתּוֹ הַקְּדוּשָׁה זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה. וּבְפִרְט אֲדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁהָיָה יְחִידִי בְּעוֹלָם שֶׁכָּל אֲמוּנַת חַכְמִים שָׁלוּ הָיָה תְלוּי בְּזֶה כְּנִי"ל, וּבְפִרְט כִּי כָּל הַפְּגָם שֶׁל אֲדָם הָרָאוּשׁוֹן הָיָה עַל יְדֵי תְּנוּה אֲשֶׁתּוֹ שֶׁמִּתְחַלָּה בָּא הַנְּחֹשׁ עֲלֶיהָ בְּעֶרְמָה, כִּי הִיא הִיָּתָה צְרִיכָה לְהֶאֱמִין בְּאֲדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁדְּבָרֵי אֱמֶת שֶׁה' יִתְבָּרַךְ צִוָּה לֵאכֹל לְאֶחָד מֵעַץ הַדַּעַת, וְהַנְּחֹשׁ הַכְּנִיס בָּהּ [זוֹהֵמָא] עַד שֶׁכִּפְּרָה בּוּ וְלֹא הֶאֱמִינָה בְּדְבָרֵי וּפְגָמָה בְּאֲמוּנַת חַכְמִים עַל יְדֵי זֶה. וְנִסְתָּה לְדַבְּרֵי הַנְּחֹשׁ וְאַחֵר כִּד גְּרָמָה עַד שֶׁהַכְּנִיסָה כְּפִירוֹת גַּם בְּלֵב אֲדָם הָרָאוּשׁוֹן בְּעֲצָמוֹ שֶׁנִּפְל בְּדַעַתּוֹ וְלֹא הֶאֱמִין בְּעֲצָמוֹ בְּעֵצָם כְּחוֹ וּמַעֲלָתּוֹ שֶׁהִיָּתָה גְּבַה וְנִשְׁגְּבָה מְאֹד עַד שֶׁאֶכַל מֵעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, שֶׁמֵּאֵז נִמְשָׁךְ זְהֻמַּת הַנְּחֹשׁ שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַפְּגָמִים שֶׁל הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים דּוֹר הַמְּבוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ גְּלוּת מִצְרַיִם כִּיְדוּעַ. וְכָל פְּגָמֵי הַדּוֹרוֹת הָיָה עַל יְדֵי פְּגַם אֲמוּנַת חַכְמִים כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, לֹא יִפְנֶה דָרָךְ כְּרָמִים וְכוּי וְכַמְבָּאָר בְּמִקּוּם אַחֵר: